

הנחיות להוראת המצגת "זאת התרבות שלי"

קהל היעד: כיתות ט-יב.

משך הפעילות: שניים-שלושה שיעורים פרונטליים.

הרעיון: החברה הישראלית היא חברה מגוונת ומרובת תרבויות. כל קבוצת אוכלוסייה מביאה אתה תרבות שלמה הכוללת מוזיקה, שפה, מנהגים, נורמות ועוד. על פי התפיסה הרב-תרבותית אין "תרבות גבוהה" ו"תרבות נמוכה", ובין התרבויות צריך שיתקיים יחס של כבוד הדדי ואף רצון ללמוד ולהכיר אלה את אלה. אך בפועל, לא אחת, קיימת נטייה לזלזל בתרבויות אחרות, להתנשא מעליהן, לפגוע בתרבויות הנחשבות נחותות או להטמיע אותן בתרבות הנחשבת הגמונית, התרבות החזקה והשלטת.

כל כיתה היא מיקרוקוסמוס של החברה הישראלית, ויש בה תלמידים מקבוצות אוכלוסייה רבות ומגוונות. המטרה היא לאפשר לכל התלמידים להרגיש גאווה וביטחון בתרבות שממנה באו, בלי להתבייש בה או להסתיר אותה.

העיסוק בתרבות במצגת ייעשה באמצעות מוזיקה. בעיקר המוזיקה המזרחית, שעדיין נחשבת לסוגה מוזיקלית "נמוכה", אף על פי שבשנים האחרונות משמיעים אותה יותר ויותר והזמרים המזרחיים נעשו פופולריים מאוד.

המצגת נוצרה בעזרת האתר "[קפה גיברלטר](#)" ובהשראתו.

שימו לב: הדגש במצגת הוא על המוזיקה המזרחית, אך חשוב להתייחס גם לתרבויות נוספות, אם יש בכיתה נציגים שלהן: התרבות האתיופית, התרבות הרוסית, התרבות הערבית ואחרות.

מהלך הפעילות:

שקופית 1 - שקופית פתיחה: זאת התרבות שלי

בשקופית הפתיחה מוצגים נושא המצגת וכותרתה.

הסבירו לתלמידים:

תרבות היא כלל ההיבטים הרוחניים והאינטלקטואליים של חברה מסוימת או של אדם מסוים. בתרבות נכללים המדעים, האמנות, הדת, המוזיקה, השפה, המנהגים ועוד.

(על פי [רב מלים](#))

שאלו את התלמידים:

- אילו תרבויות יש בקרב תלמידי הכיתה?
- מי יכול לספר על התרבות שלו: אמנות, מנהגים, מוזיקה, שפה.
- למה הכוונה, לדעתכם, בכותרת "זאת התרבות שלי"?

- **שימו לב:** אם חלק מהתלמידים, המגיעים מתרבויות שונות, לא מדברים ומשתפים, אפשר לשאול:
- האם לדעתכם כולם מרגישים נוח לדבר בכיתה על התרבות שממנה הם באו? מדוע?

שקופית 2: של מי השיר הזה?

של מי השיר הזה?
התאימו בין מילות השיר למבצעים.

יש לי ריקי גל
אביב גפן עומר אדם

מבצע:
אין מלאכים בגן עדן
יש פה רק גיהנום שנותן לחלום
שיש מלאכים בגן עדן
שיש מלאכים בגן עדן
אבל אין מלאכים ואין גן עדן

מבצע:
קומי יפתי וילי לך בדרך אחרת
אל תכי נפשך כנון את עדין וסערת
עורי יפתי צאי למרחקים שאי עיניך להרים
קומי יפתי הנץ הרימון נתן ריח אך לא בבני

מבצע:
ענים התלסו להם בינתיים
בראותם אין רגלי כשל מדרך
נעבזי אחי כשהושטתי ידי
כשעקתי עזרו לי ידידי

מבצע:
שאי ואחתי
אחבים נעשו עד לב שמים
אהבה שנתה
את הדמעות אשר זרמו כמים
אהבה שגלית
ותחיה יותר מיום יומיים
אהבת אמת

גררו את שמות המבצעים למלכסם הרקיום.
לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

בשקופית זו נבחרו טקסטים של שירים שונים – חלקם של מבצעים מזרחיים וחלקם של מבצעים אשכנזים. מטרת הפעילות היא להצביע על הנטייה לקטלג אוטומטית טקסטים של שירים מזרחיים כטקסטים פשוטים ואף פשטניים, אף שבפועל אין קשר בין מוצאם של המבצעים והמחברים לרמתם ולאיותם של השירים. בשתי הקבוצות יש שירים טובים יותר ושירים שאיכותם טובה פחות.

התלמידים ינסו להתאים את שמותיהם של מבצעים וכותבים המופיעים בצד שמאל, למילות השירים שבצד ימין. כאשר יצליחו התלמידים להתאים את המבצעים והכותבים למילות השיר הנכונות, יופיע הסימן ✓ בתוספת שם השיר וכותבי המילים והלחן. כאשר ההתאמה לא תהיה נכונה, לא יופיע דבר.

אפשר לחלק את הכיתה לקבוצות ולבקש שכל קבוצה תשלח נציג ותנסה לעשות את ההתאמה. יש להביא בחשבון שייתכן שתלמידי הכיתה יבצעו התאמה נכונה, כך שהתופעה החברתית של קטלוג אוטומטי של שירים מזרחיים כפשוטים ופשטניים לא בהכרח תבוא לידי ביטוי בכיתה. ובכל זאת, הדיון בנושא רלוונטי, וניתן לדבר על התופעה בחברה באופן כללי.

בעבודה סביב השקופית הבאה יתקיים דיון כיתתי על הפעילות.

שקופית 3: דיון כיתתי

דיון כיתתי:

לפי מה התאמתם בין המילים לבין המבצעים והיוצרים?
מה לדעתכם אפשר ללמוד מהפעילות הזאת?

בסיום הדיון, לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

אפשר לקיים דיון במליאה באמצעות השאלות המופיעות על המסך, ולהוסיף ולהרחיב:

- האם היה לכם קשה להתאים את המבצעים והכותבים למילות השירים? מדוע?
- מה חושבים בדרך כלל על הטקסטים של השירים המזרחיים? מדוע, לדעתכם?
- מה אפשר ללמוד מהנטייה לקטלג שירים על פי מוצאם של המבצעים והמחברים? (הדיון בשאלה רלוונטי בין אם הנטייה הזאת באה לידי ביטוי בפעילות בכיתה, ובין אם לא)

שקופית 4: "איזו מוזיקה אני אוהב"

"איזו מוזיקה אני אוהב"

לחצו על לצפייה. לחצו על לעצירה. לצפייה בסך מלא לחצו על . בסיום לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

בשקופית זו מוצג סרטון שנוצר באתר האינטרנט "קפה גיברלטר". בסרט מופיע סקר רחוב בנושא: איזו מוזיקה אתם אוהב/לא אוהב.

לפני הצפייה בסרטון, אפשר לשאול את התלמידים:

- איזו מוזיקה אתם אוהבים?
- איזו מוזיקה לא אוהבים?

- מה קל לכם יותר לומר - איזו מוזיקה אתם אוהבים או איזו מוזיקה אתם לא אוהבים? מדוע?
 - מה דעתכם: איזו מוזיקה רוב האנשים בישראל אוהבים? מדוע?
 - מה דעתכם: איזו מוזיקה רוב האנשים בישראל לא אוהבים? מדוע?
- שתי השקופיות הבאות מציעות פעילויות בעקבות הצפייה בסרט.

שקופית 5: מה המסר של הסרטון

מה הסרטון מראה לדעתכם?
הסרטון מראה ש:

- רוב האשכנזים לא אוהבים מוזיקה מזרחית.
- האנשים שופטים את המוזיקה לפי האיכות שלה ולא לפי המוצא שלה.
- אי אפשר להגיד משהו כללי על הסרט, כל בן אדם אומר משהו אחר.
- האנשים אוהבים סוגים שונים ורבים של מוזיקה.
- לאנשים יש דעות קדומות כלפי סוגים שונים של מוזיקה.
- הטעם המוזיקלי נקבע לפי המוצא העדתי של האדם.

אחר:

הבא הקודם

כתבו תוק במלבן הרק אחר "אחר". לחצו על משפט להדגשה. לחצו שוב לביטול ההדגשה. לחצו על "הבא" להמשך.

בשקופית הזאת בודקים עם התלמידים מה הסרטון מבטא, לדעתם, ומה המסר שהסרטון מעביר.

אפשר לקיים דיון בכיתה ולערוך הצבעה על כל היגד, ולסמן היגדים שנבחרו ברוב קולות.

אפשר גם לחלק את הכיתה לקבוצות ולבקש מכל קבוצה לבחור בהיגד שלדעתה מעביר את המסר של הסרטון.

מומלץ לעודד את התלמידים להציע מסר משלהם ולמלא את המלבן הריק.

שקופית 6: שאלות לדיון

שאלות לדיון:

- האם התגובות של האנשים בסרט הפתיעו אתכם?
- האם יש קולות שלא נשמעים בסרט ואתם מכירים אנשים שחושבים אחרת?
- מה הרגשתם כשראיתם את הסרט?

הבא הקודם

בסיום הדיון, לחצו על "הבא" להמשך.

השקופית מציגה שאלות נוספות לדיון ולהרחבה. מומלץ לקיים דיון במליאת הכיתה, ולהרחיב ולשאול:

- מה אהבתם בסרט?
- מה לא אהבתם בסרט?
- מה הייתם מוסיפים לסרט?

שקופית 7: מה אני הכי אוהב?

מה אני הכי אוהב?
לחצו על שמות המבצעים שאתם הכי אוהבים.

שירת חדד	ריחנה	שלום חנוך	נורונה	הראל סקנת
איל גולן	ביתסה	משינה	coldplay	שירי מימון
מסנן סימברליק	רמי פורטיס	חולנג טנגו	מריה מטקה	עומר אדם
דודו ארזון	דיוויד גוסטה	והתדים	בון גובי	קרן פלס
ישי לוי	פיט בול	ברו סתרווי	ניקלבק	לירון דנינו

הבא הקודם

לחצו על שמות המבצעים על פי הסדר - מימין לשמאל ולמעלה למטה. להמשך לחצו על "הבא".

בשקופית הזאת אפשר לערוך סקר כיתתי, לעבור על כל שמות הזמרים ולשאול: מי אוהב את...

אם רוב תלמידי הכיתה אוהבים זמר מסוים, לחצו על שמו. בעקבות הלחיצות יצטברו תקליטים בצד שמאל, מתחת לסוגי המוזיקה.

לסיום ניתן לשאול:

- איזה סוג מוזיקה קיבל הכי הרבה תקליטים ומועדף בכיתה שלנו?
- האם הכיתה אוהבת סוגי מוזיקה רבים?

- מה ניתן ללמוד על הכיתה שלנו מתוך הסקר?
 - האם יש זמרים שלא צוינו כאן ואתם אוהבים?
 - האם אתם מכירים סוגי מוזיקה נוספים, כאלה שלא נכללו בפעילות? מי מתלמידי הכיתה אוהב/ות אותם?
- (אם מישהו/י מציג/ה סוג מוזיקה לא מוכר, ניתן להזמין אותו/ה לתת מידע על סוג המוזיקה הזו - כדי לפתוח את האופקים של התלמידים למוזיקה נוספים).

שקופית 8: מה, אתה באמת שומע את זה?

בשקופית הזאת מוצגים שני סרטונים – אז והיום, המספרים על החוויות של רועי חסן, חגי אוזן וחן אלמליח, שנתקלו בזלזול והתנשאות כלפי סוג המוזיקה שהם אוהבים - גם בעבר וגם כיום.

כולנו נתקלים בחיי היום-יום בזלזול או בהתנשאות כלפי התרבות שלנו ולגבי מי שאנחנו, או כלפי תרבותם של אחרים – בכיתה ומחוץ לכיתה. לעתים קרובות אמירות מזלזלות כלפי תרבויות אחרות נאמרות מבלי שנשים אליהן לב או ניחס להן חשיבות. מטרת הסרטונים היא: מצד אחד - לפתח מודעות ליחס מתנשא כלפי תרבות אחרת, ומצד שני - לטפח אמפתיה והבנה כלפי מי שנפגע מההתנשאות והזלזול. לכן התלמידים מתבקשים לחשוב על השאלה ששמעו בסרטון: "מה, אתה באמת שומע את זה?" ולהעלות את התחושות הראשונות שעולות בהם בעקבותיה.

שקופית 9: מה דעתכם?

שקופית זאת מיועדת להעמיק את המודעות ואת יכולת האמפתיה בהקשר של השאלה שהוצגה בסרטון, לנסות להיכנס לנעליים של חן ורועי ולחשוב מה היו מרגישים במקומם. דרך נוספת היא להתחבר למקרה אישי דומה שקרה לתלמידים.

כדי לסייע לתלמידים למצוא מילים לתחושותיהם, מוצע בשקופית מבחר של רגשות אפשריים. אפשר לסמן את המילים שמרבית תלמידי הכיתה בחרו בהן, ולקיים עליהן דיון:

- האם רוב הרגשות שבחרה הכיתה טובים, ניטרליים או קשים?
- האם קרה לכם שחשתם רגשות כאלה במצבים דומים, אם קרו לכם?
- מה אפשר לעשות כדי להתמודד עם הרגשות היותר קשים?
- האם יש משהו שאפשר לעשות כחברה כדי שאנשים לא ירגישו מהסוג הקשה?
- האם חל שינוי ברגשות האלה בעבר וכיום?

בעקבות הצפייה בסרטון אפשר לשאול את התלמידים:

- רועי חסן מספר שהוא הבין שכדי להיות ישראלי הוא צריך להיות משהו אחר.
- האם קרה לכם שהייתם צריכים להיות "משהו אחר" כדי להתקבל לקבוצה?
- האם קרה לכם שהתביישתם בתרבות שממנה הגעתם או התנכרתם לה, כמו חן ורועי?
- מדוע לדעתכם "מזרחיות" נחשבה ל"לא ישראלית"?
- מה נחשב לדעתכם ל"ישראלי"?
- מה צריך, לדעתכם, להיחשב "ישראלי"?

אפשר להציע לתלמידים להקשיב לתחנת רדיו במשך כשעה ולהכין רשימה של כמה שירים "מזרחיים", "אשכנזיים" וגם שירים מתרבות אחרת - רוסית, אתיופית ו/או ערבית - המושמעים באותה שעה, ולסכם:

מה נחשב לישראלי בפלייליסט – רשימת ההשמעה של אותה תחנה.

בעקבות הצפייה בסרטון היום, שאלו את התלמידים:

- למה לדעתכם אמרו לחן שהיא לא נראית כמו מישהי שאוהבת את פאר טסי?
- איך "אמורה" להיראות מי שאוהבת את פאר טסי?
- השואל מצפה מחן לאהוב מוזיקה מסוימת. האם קרה לכם שציפו מכם לאהוב מוזיקה או סרט או ספר למרות שזה לא התאים לכם? ספרו על כך.
- מה דעתכם, האם משהו השתנה מאז ועד היום, או שעדיין המוזיקה המזרחית נחשבת לישראלית פחות?
- רועי מספר על המשורר ארז ביטון, שאף זכה לאחרונה בפרס ישראל. מדוע, לדעתכם, המוכרת הניחה אוטומטית שהוא שחקן כדורגל?
- על מה, לדעתכם, מעידה השאלה של המוכרת?

מומלץ להסביר לתלמידים:

הדעות שלנו ברובן מושתתות על תוויות שאנחנו מדביקים לאנשים ולקבוצות בחברה בלי להכיר אותם באמת. אדם עובר מולנו ברחוב ואנחנו משייכים אותו אוטומטית לקבוצה מוכללת רק בגלל איך שהוא נראה, מה שהוא לובש, אסוציאציה שהוא מעלה לנו ועוד. הרבה פעמים, כשמכירים מישהו/ לעומק, מגלים שהתכונה הסטיגמטית שהודבקה לו/לה אינה נכונה כלל לגביו.

שקופית 10: מה אתם הייתם עושים?

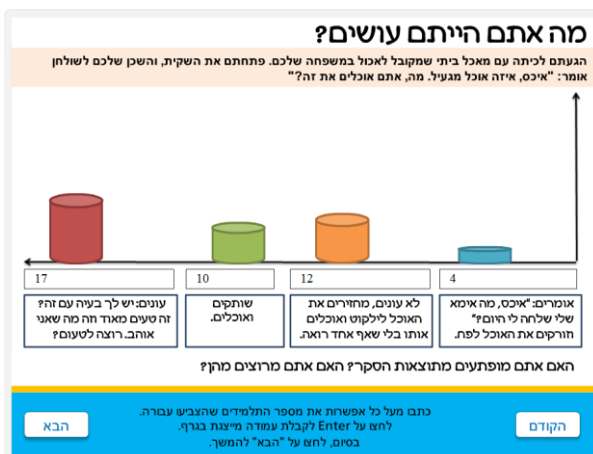
בשקופית הזאת המטרה היא להמשיך ולהתעמק בתופעה של זלזול והתנשאות מעל תרבות אחרת. הפעם המטרה היא לבחון מהי דרך התגובה הנכונה במקרה שמתגלע זלזול בתרבות שלנו.

הנושא הנבחר הוא אוכל - נושא המשקף את התרבויות השונות בחברה בכלל, ובקרב תלמידי הכיתה בפרט, מדי יום ביומו.

לפני הפעילות, שאלו את התלמידים:

- האם לדעתכם קיימות בכיתה שלנו תופעות של זלזול והתנשאות כלפי תרבויות שונות? ספרו על כך.

הציגו לתלמידים את האירוע ושאלו: מה אתם הייתם עושים? ערכו הצבעה בכיתה.

שאלו את התלמידים:

- איזו תשובה נבחרה ברוב קולות?
- מה דעתכם, האם זוהי דרך ההתמודדות הנכונה? מדוע?
- מהי לדעתכם הדרך להתמודד עם תופעות של התנשאות וזלזול כלפי תרבויות שונות?

שקופית 11 : זאת המוזיקה שלי

בסרטון שבשקופית הזו חן אלמליח מספרת על מוזיקה בישראל ובעולם, שנחשבה לנחותה ולכן התייחסו אליה בהתנשאות, בבוז ובזלזול, עד שבמהלך השנים הפכה למוזיקה מרכזית ואף נחשבת. כלומר, קיימת תנועה מתמדת בין תרבות שוליים (פריפריאלית) ותרבות מרכזית, מוזיקה שחשיבותה שולית ומוזיקה הנחשבת לבעלת ערך. המליצו לתלמידים לשים לב למשפטים המודגשים בסרט.

בעקבות הצפייה בסרטון, שאלו:

- מה הרגשתם כשצפיתם בסרטון?
- האם היה בו משהו שאהבתם?
- האם היה בו משהו שהפריע לכם?
- מה אפשר ללמוד מהסרטון?

המשך הדיון בסרטון יתקיים בשקופיות 12, ו-13.

שקופית 12: תרבות "גבוהה" ותרבות "נמוכה"

הסרטים במצגת זו נעשו על ידי חברי הפרויקט "קפה גיברלטר". קראו מה חברי הקבוצה חושבים על תרבות גבוהה ונמוכה:

אין דבר כזה תרבות נמוכה

ההמצאה כאילו קיימת תרבות "גבוהה" או "נמוכה" לא מקובלת עלינו. ההיסטוריה מראה שתרבויות שנחשבו במקומות ובזמנים שונים לנחותות וספגו בוז, הפכו בתוך דור או שניים לתרבות הרוב וזכו להוקרה. כך קרה, למשל, עם המוזיקה השחורה באמריקה, הפלמנקו בספרד והמוזיקה המזרחית בישראל. אנחנו לא מעוניינים לחכות 80 שנה, אלא מעדיפים ליהנות מכל מה שיש לתרבות כיום להציע.

בשקופית זאת התלמידים יכירו את "קפה גיברלטר", ובעיקר את התפיסה של חברי הפרויקט לגבי תרבות "גבוהה" ותרבות "נמוכה".

ספרו לתלמידים: רועי, חן וחגי חברים בפרויקט שנקרא "[קפה גיברלטר](#)". באתר מתוארת מטרת הקמתו כך:

לתת מקום של כבוד לתרבות של בני האדם החיים סביבנו. לתת קול לדעות שונות, לחוויות מגוונות ולסיפורי חיים שונים, וכן לאמניות ולאמנים שאינם זוכים למקומם הראוי בשיח הציבורי הכללי. אנחנו מכירים בכך שהשיח התרבותי ההגמוני (השליט) בישראל פועל כל העת כדי להשתיק את ריבוי הקולות בחברה הישראלית לטובת כור היתוך אחיד (יצירת חברה אחידה, ללא הבדלים ותרבויות שונות), וברצוננו להתנגד מעשית ויום יומית למגמה הזאת.

מומלץ להזכיר לתלמידים את השקופית "מה אתם הייתם עושים?", ולשאלו:

- מה החליטו חברי "קפה גיברלטר" לעשות בתגובה לבוז ולזלזול בתרבות שלנו?

- באיזו חברה אתם מעדיפים לחיות - חברה אחידה עם תרבות אחת שלטת, או חברה עם מגוון רחב של קבוצות ותרבויות?
 - מה דעתכם על המטרה של "קפה גיברלטר"?
- המשך הדיון על המצגת יתקיים בשקופית 13.

שקופית 13: שאלון עמדות - תרבות "גבוהה" ותרבות "נמוכה"

שאלון עמדות בנושא "תרבות גבוהה" ו"תרבות נמוכה"

מוזיקה מזרחית היא תמיד מוזיקה טובה.

מוזיקה רוק היא תמיד טובה יותר ממוזיקת פופ.

מוזיקה מזרחית היא תמיד מוזיקה נמוכה.

אין כזה דבר מוזיקה טובה ומוזיקה גרועה.

אין כזה דבר תרבות גבוהה ותרבות נמוכה.

אין קשר בין התרבות שממנה מגיעה המוזיקה לבין האיכות שלה.

לחצו על "לא מסכים", "מסכים", או "מסכים במידה רבה" להבעת עמדתכם בסיום. לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

בשקופית זו המטרה היא לעורר את החשיבה ולהתעמק במסר – תרבות "גבוהה" ותרבות "נמוכה".

עברו על כל ההיגדים ובקשו מכל הכיתה להצביע לגבי כל היגד ולסמן את התשובה שנבחרה ברוב קולות.

יש אפשרות לעבוד בקבוצות ולבקש מנציג של כל קבוצה להגיע ולסמן את התשובות שהקבוצה בחרה.

לסיכום שאלו:

- מה רוב התלמידים בכיתה שלנו חושבים על ההתייחסות לתרבויות השונות כאל תרבות "גבוהה" או תרבות "נמוכה"?
- מה לדעתכם מרגיש מי שהתרבות שלו נחשבת לנמוכה?
- למה לדעתכם אנשים נוטים לשפוט סוגה מוזיקלית על פי מוצאה ומי שיצר אותה, ולא על פי האיכויות האמנותיות שלה?

הזכירו לתלמידים את הנטייה לסווג את התרבות ל"גבוהה" ול"נמוכה" ואת ההגמוניה - העליונות והשליטה - של התרבות השלטת. מצב שמשנתה ממקום למקום ומתקופה אחת לאחרת.

שקופית 14: כותרת לסרטון

כותרת לסרטון

מוזיקה מזרחית - מבושה לגאוה
מוזיקה מזרחית - מהשוליים למיינסטרים
מזרחי/אשכנזי - למה זה משנה?

לחצו על "לצפייה" לחצו על "לעצירה" להחזרה
נרצח את הסוגית שבחרתם למלך הריק מעל הסרט או כתבו כותרת בעצמכם.

הקודם להתחלה

הסרטון האחרון מסתיים בנימה חיובית המתארת את המעבר ההדרגתי של המוזיקה המזרחית מהשוליים למרכז. בקשו מהתלמידים לשים לב למשפטים המודגשים.

שאלו את התלמידים:

- מדוע, לדעתכם, עופר לוי נחשב "מלך" באזור התחנה המרכזית הישנה בתל אביב ואנונימי לחלוטין מחוץ לאזור?
 - עופר לוי וזמרים מזרחיים רבים – לא רק שכבר אינם אנונימיים אלא הם פופולריים מאוד. על מה מעידה העובדה הזאת?
 - חגי אומר: "המוזיקה המזרחית היא מוזיקה ישראלית. נקודה". מדוע חשוב לחגי להדגיש את זה?
 - איזו כותרת משקפת, לדעתכם, את נושא הסרט?
 - בקשו מהתלמידים לבחור (בקבוצות) כותרת מתאימה, או להציע כותרת משלהם. לצורך זה עליהם לגרור את המלבן הריק לכותרת, ולכתוב בו (ניתן גם לכתוב תחילה ואחר כך לגרור).
- לסיכום, שאלו את התלמידים:

- אילו סיפרתם על המצגת למישהו אחר, מה הייתם מספרים לו?